

Provinciale Adviescommissie Leefomgevingskwaliteit Zuid-Holland

Contact
Dhr. K. Mellema
T 06-13687925
pal@pzh.nl

Vergadering van
Provinciale Adviescommissie
Leefomgevingskwaliteit (PAL)
Vergaderdatum
23 maart 2018

Aanwezig

PAL: Jan Helder (voorzitter), Gerrie Andela, Ko
Droogers, Josee van Eijndhoven, Michel Heesen,
Elsbeth van Hijckama Vlieg, Michiel Houtzagers, Ben
Immers, Krijn Poppe, Kees Mellema (secretaris).

Afwezig: Adrienne Vriesendorp-Dutilh, Boris Hocks.

Gast bij agendapunt 3.1: René Klein (Provincie Zuid-
Holland)

1. Opening en vaststellen agenda

De voorzitter opent om 09.30 uur de vergadering. De agenda is ongewijzigd vastgesteld.

2. Mededelingen en vaststelling verslag vorige vergadering (behandeld na 3.1)

Mededelingen

- Er is geïnventariseerd wie er naar de Broedweek van de visie Rijke GroenBlauwe Leefomgeving gaan.
- Op 5 april 2018 is het congres stedelijke kavelruil in de praktijk, van het Kadaster.
- Op 20 april organiseert de PAL samen met de PARK een lezing over bodemdaling.
- Op 22 juni organiseert de PAL een lezing over de energietransitie met de nationaal energiecommissaris Ruud Koomstra.
- In mei wordt mogelijk een lezing georganiseerd n.a.v. een advies van het Rli over de stad als gezonde habitat. Een andere optie is een lezing over mobiliteitsontwikkeling of lightrail.

Conceptverslag PAL-vergadering 23-2-2018

- N.a.v. pagina 1: de secretaris geeft een toelichting op bijeenkomst van 5 maart jl. met secretarissen van de PCL Utrecht, de PRO Gelderland en BrabantAdvies. Er is o.a. afgesproken om op 6 juni 2018 een gezamenlijke bijeenkomst te organiseren over Ruimtelijke Kwaliteit.
- N.a.v. pagina 1: het secretariaat van het CvA blijkt te veranderen. De voortgang van de werving van nieuwe leden mag hier niet onder lijden.
- N.a.v. pagina 4: het PAL-advies Duinpolderweg is aangeboden aan gedeputeerde Vermeulen op 12 maart jl. Het was een positief en constructief gesprek. De gedeputeerde heeft toegezegd het advies in het vervolg mee te nemen. De gedeputeerde biedt het advies zelf aan PS aan. Op 4 april 2018 van 11.00 tot 12.00 uur presenteert de PAL het advies aan PS in de Landschapszaal.

3. Ter bespreking

3.1 Presentatie en discussie Recreatiebeleid

René Klein, Senior beleidsmedewerker en Teamcoördinator Toerisme & Recreatie, Provincie Zuid-Holland geeft een presentatie met de stand van zaken van het recreatiebeleid. Specifiek gaat hij in op de stand van zaken van de recreatieve routenetwerken.

Ter informatie is een brief meegestuurd van gedeputeerde Weber aan PS, over de aanbidding van recreatieonderzoeken.

René Klein:

- De provincie zit in een traject van doorontwikkeling van de recreatieroutes.
- Er is een gecombineerd team van toerisme en recreatie.
- In mei volgt een toelichting op het concept Holland City: hoe kunnen we toerisme in Nederland beter spreiden. De presentatie van vandaag schets de bredere context van de recreatieve routenetwerken.
- Het team werkt samen met communicatie aan een kernboodschap voor toerisme en recreatie.

Reacties PAL-leden:

- Het lijkt alsof doel en middel door elkaar lopen in de kernboodschap.
- Zou je niet ook meer moeten kijken naar welke toeristen je wil ontvangen?

René Klein:

- Het onderwerp valt onder de portefeuilles van drie gedeputeerden.
- Het gaat om de doorontwikkeling van recreatieroutes voor met name de modaliteiten fietsen, paardrijden, varen en wandelen. Maar ook mountainbiken, skaten/skeeleren, kanovaren etc. Er is een enorme dichtheid van routes.
- N.a.v. een vraag vanuit de PAL reageert René Klein dat parkroutes onderdeel vormen van het hele stelsel aan routenetwerken.
- Goede routes dragen ook bij aan het vestigingsklimaat en werkgelegenheid (B&B's, horeca)
- Er is ook sprake van groenparticipatie. Zo helpen vrijwilligers bij het paardrijden ook bij het onderhoud van de ruitersporen.
- De urgentie voor de doorontwikkeling van de routenetwerken is:
 - o het eigenaarschap is onduidelijk
 - o het routebeheer is versnipperd georganiseerd
 - o vanaf 2019 bepalen de recreatieschappen en Staatsbosbeheer of Staatsbosbeheer doorgaat met de routetaken
 - o Landelijke omvorming naar iconroutes/verhaallijnen, i.p.v. nummer (bijvoorbeeld de Maasroute).
 - o Politieke aandacht paardrijden (motie 743)
 - o Boerenlandpaden

Reacties PAL-leden:

- Routes voor paarden vragen om andere aandacht, bijvoorbeeld gericht op specifieke gebieden. Wandelaars en fietsers zijn overal actief.
- De boerenlandpaden zijn de parels van het wandelen. In andere provincies zijn al veel meer klompenpaden.

René Klein:

- Toont met een foto de veelheid aan organisaties die zich met dezelfde route(s) bezighouden. Dit is meer geconcentreerd in bijvoorbeeld Brabant, met Brabantse routes van visit Brabant.
- De provincie wil samen aan de slag met een brede klankbordgroep en laat onderzoek doen: een Health check van de recreatieroutes en een onderzoek hoe het bij andere

provincies werkt. De betrokken partijen zijn: het landelijk fietsplatform, Arcadis, Wandelnet en Bureau Ruimte & Vrije tijd.

- Ook aan de inwoners van Zuid-Holland is gevraagd om mee te denken over recreatieve routes in Zuid-Holland.
- Vanuit het team toerisme en recreatie wordt ook inbreng geleverd voor de visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving.
- Een suggestie voor een adviesvraag aan de PAL is: wat zijn kansrijke koppelkansen voor recreatieve routenetwerken? Hoe kun je het inpassen in een breder kader? En hoe kun je routenetwerken op de kaart zetten?
- Een tweede vraagstuk is: voor veel natuurterreinen is de provincie langjarig financieel verbonden (SNL) aan terreinbeheerders. Bij recreatiebeheer helpt de provincie met de aanleg en inrichting. Als het klaar is draagt de provincie het over aan de gemeente. Kijkend naar de nieuwe sturingsfilosofie is de vraag of dat in de toekomst wellicht anders kan.

Reacties PAL-leden:

- Dank voor de goede presentatie. De PAL kan hier goed over adviseren.
- Goed ook om mei naar toerisme te kijken.
- Erfgoed wordt in de aanpak gemist.
- Heel sterk dat de provincie zoekt naar koppelingen.
- Juist als je het wil koppelen, dan zou het gek zijn dat de insectenvriendelijke berm wel wordt beheerd door de provincie, maar de fietsstrook ernaast niet. Het gaat over eigenaarschap. Zo heeft Rijkswaterstaat dienstwegen opengesteld voor gebruik door particulieren. Het is dan geen officieel fietspad, maar toch een enorme aanwinst.
- De vraag is ook wat een route is. Er komen nu snelfietsroutes. Dit worden snelwegen voor fietsers die niet meer matchen met een recreatieve route.
- Eigenaarschap is een organisatievraagstuk. Wie organiseert?
- Burgerparticipatie komt wel aan de orde, maar iedereen loopt/fietst tegenwoordig met apps rond. Gebruikersdata kun je heel mooi inzetten voor dit vraagstuk. De klassieke benadering gaat veranderen. Strava geeft veel meer inzicht dan de klassieke benadering van een ingenieursbureau.
- Je krijgt ook een andere relatie tussen de beheerder en de gebruiker.
- Gebruik van data kan ook leiden tot hele andere maatregelen.
- Automobilisten gebruikten eerst de ANWB borden. Maar Schokland werd bijvoorbeeld door Chinese toeristen niet gevonden, omdat het geen eigen postcode had. Krijg je dit soort intelligentie nu uit het onderzoek?

René Klein:

- We bevragen 60 gemeenten, 70 stakeholders en 2.000 gebruikers in een panel.

Reacties PAL-leden:

- Maak een koppeling met erfgoed en erfgoedbeleid. Koppel herbestemming van industriële complexen en restauratie van buitenplaatsen aan de routes.
- Wat betekent investeren in landschap?

René Klein:

- Het gaat om de kwaliteit van het landschap. O.a. het gebruik door landbouwers, de verduurzaming van de landbouw en landschappelijke kenmerken.

Reacties PAL-leden:

- Het idee van routes zorgt voor een beetje allergie. Het klinkt als 'buistoerisme'. Wat doen we met het achterland dat heel interessant is? Iedereen neemt kennis van de bekende plekken. Je kanaliseert de beleving. Is er nog ruimte voor zwerven en uitwaaien?
- Het is zinnig om op dit onderdeel alle actoren in beeld te krijgen. Focus wel op wat de provincie moet doen: paraplufunctie, aanjagen, subsidiëren.
- Het is een organisatievraagstuk hoe je het aanvielt.
- Het advies van de PAL zou moeten gaan over het ruimtebeslag. Hoe conflicteren de claims? En dan inzoomen op recreatiewaarden.
- Het feitelijke gebruik is niet altijd hetzelfde als het wenselijke beleid.
- Differentiëren tussen drukte die mensen opzoeken en recreatieve waarde van koppeling met natuur, stilte, ontdekking, verrassingen. Daarvoor heb je luvte nodig. Hoge druk en lage druk afwisselen.
- Een pleidooi voor grondige inventarisatie vanuit de gebruiker en hoe we het die naar de zin maken. Naast het recht op verdwalen is het soms ook prettig dat je weet waar je links of rechts moet gaan. Let op bedreigingen van samen gebruik van paden: de racefiets en de loslopende kleuter conflicteren.
- Ontsluiting is ook belangrijk. Hoe kom ik op een punt, zowel aan het begin als het einde.
- Kijk ook naar stadsroutes. Stedelijke verkenningen zijn ook leuk.
- Belangrijk is ook om het op te hangen aan het totale vrijetijdsbeleid. De routes zijn daar een onderdeel van.
- Routenetwerken zijn regio-overschrijdend, dus erken dat de provincie daar een rol in heeft. De provincie hoeft niet zelf alles te betalen, maar is wel verantwoordelijk voor kwaliteit en structuur.
- Mogelijk kan de provincie de hoofdstructuur van recreatieve routenetwerken vaststellen als drager voor het hele netwerk. Bijvoorbeeld door het vast te leggen in de omgevingsverordening.
- Belangrijk is ook om aan de inwoners te vertellen dat de routenetwerken er zijn en dat die natuur toegankelijk is. De provincie heeft afscheid genomen van communicatie, promotie en marketing. Goed dat ze de weg terugvinden.
- Kijk middels een MKBA ook wat het opbrengt. Het kost wat, maar het brengt veel meer op.
- Is het niet zo dat de taak 'recreatieve routenetwerken' met name bij de landschapstafels is neergelegd? Het is belangrijk om te kijken hoe de provincie de 14 landschapstafel aangesloten krijgt. Dat vraagt coördinatie in het geheel.

René Klein dankt de PAL-leden voor de reflectie en input. Graag bespreekt hij samen met een afvaardiging van de PAL waar de kern zit. In september volgt een gesprek met PS. Het zou mooi zijn als tijdens het gesprek met de Staten een advies ligt.

Vervolg

- De secretaris werkt de informatie tot nu toe uit in een startnotitie.
- Een werkgroep buigt zich over het vervolg. De werkgroepleden zijn Elsbeth van Hijckama Vlieg, Ko Droogers, Michiel Houtzagers, Michel Heesen en Gerrie Andela. Jan Helder is voorzitter van de werkgroep.

3.2 Ronde langs de velden

Ieder PAL-lid krijgt 2 minuten om een update te geven van zijn of haar werkveld.
Geen verslaglegging.

3.3 Landschap in het omgevingsbeleid – economische kosten en baten windenergie

In de vergadering van 23 februari 2018 heeft Jos Brouwer een presentatie gegeven over Landschap in het omgevingsbeleid en de omgevingswet. De presentatie gaf aanleiding om in deze vergadering verder te praten over eventuele advisering. Ter informatie is de presentatie van Jos Brouwer meegestuurd, inclusief notitiepagina's. Tevens is een presentatie meegestuurd van de Bestuurlijke Adviescommissie Vitaal Platteland van het IPO over de IPO meerjarenagenda 'naar een strategie voor landschap'. Ook is een tip meegestuurd voor een adviesonderwerp 'economische kosten en baten windenergie'.

- De voorzitter vraagt de PAL-leden of er aanleiding is voor advisering op dit thema na de presentatie in de vorige vergadering.

Reacties PAL-leden:

- Het thema landschap is verweesd. De Provincie doet er weinig aan. De aanwijzing van Midden-Delfland als provinciaal landschap was een moeizaam en onduidelijk proces. De provincie moet er meer aandacht aan besteden.
- Landschap is belangrijk voor de belevingswaarden, maar het is ook ongrijpbaar. Wat zijn criteria om je landschap te borgen?
- Het is een groot probleem om in de toekomst de kwaliteit van het landschap te versterken. Kijk ook naar het stedelijk landschap. Er is een integrerende taak voor de provincie weggelegd.
- Het is onderdeel van de omgevingsvisie, daar moet dat landschap verdeeld worden. De crux zit in efficiënt ruimtegebruik. Het is een mal-contramal met de verstedelijking. We hebben een exercitie gehad over panorama's. Zicht op de horizon is een meerwaarde, maar breng dat maar eens in bij projectontwikkelaars. Het moet in de omgevingsvisie.
- De landschapstafels zijn niet gericht op het landschap. Ze gaan over recreatie en natuur. Ze zouden moeten gaan over het totale ensemble.
- Waar blijven de gebiedsprofielen? Internationaal zeggen kenners: jullie verrommelen het landschap.
- Pagina 8 t/m 10 van de presentatie van de vorige keer geven precies aan wat er schort. Eigenlijk omvat pagina 9 alles. Het is een ondergrond van het handelen. We moeten het landschap niet alleen willen behouden, maar ook ontwikkelen en ontwerpen. Alles wat we nu willen behouden is ook ontworpen.
- We maken het te ingewikkeld. Pagina 5 is eigenlijk al het advies. Het gaat helemaal niet over hoe beleving daarin plaatsvindt. Zie de inauguratie van Adriaan Geuze. Het is een cultuur van 1000 jaar. Vanuit de gedachte van zo goed mogelijk benutten van het landschap zijn toch bijzondere landschappen gemaakt. Als we adviseren moeten we het concreter maken.
- Nederland is een land waar we dingen moeten combineren. Je kunt niet kiezen tussen benutten, beleven en beschermen.
- De provincie moet wel kleur bekennen. Het is een regiekwestie.
- De PAL zou moeten adviseren het kader van de omgevingsvisie. Hoe hang je landschap daarin op?

Vervolg

- De secretaris en de voorzitter gaan bij de ambitietrekker na wat de stand van zaken is op dit onderwerp. Hoe komt landschap in de omgevingsvisie terug? Michel Heesen en Gerrie Andela zijn indien mogelijk ook aanwezig bij het gesprek met de ambitietrekker.
- In het vervolg kan ook de PARK betrokken worden.
- De tip van Jos Brouwer over de maatschappelijke kosten van windenergie bespreken we in een volgende vergadering als Boris Hocks ook aanwezig is.

3.4 Werving nieuwe leden

Aangezien de nieuwe advertentietekst niet tijdig beschikbaar was, is dit onderdeel niet besproken.

4. Stukken ter kennisname

- Geen opmerkingen.

5. Rondvraag

- Geen vragen.

6. Sluiting

De voorzitter sluit om 12.00 uur de vergadering.